

PERSONALUL DE SPECIALITATE DIN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL DE BIBLIOTECI ÎN LUMINA DATELOR STATISTICE

Ludmila CORGHENCI
lcorghenci@bnrm.md

Succesul bibliotecii este condiționat de mai mulți factori de caracter economic, material, tehnologic etc. Indiscutabil însă este faptul că personalul este esența instituției, iar implicarea activă a acestuia este agregatul schimbării și poate garanta succesul profesional.

Astfel, politicile de personal în cadrul bibliotecilor trebuie să fie echilibrate, având la bază studii menite să stabilească problemele existente, soluțiile pentru acestea, axate nu în ultimul rând pe date statistice, indicatori de performanță, recomandări ale autorităților internaționale.

Materialul ce urmează prezintă rezultatele cercetării statistice privind personalul de specialitate din cadrul Sistemului Național de Biblioteci (SNB) prin valorificarea datelor statisticii oficiale pentru anii 2017-2019 (2; 3; 4).

Să urmărim din start evoluția efectivului personalului de specialitate pentru perioada menționată.

Tabel nr. 1

Număr total personal de specialitate în cadrul SNB

<i>Tip biblioteci</i>	<i>Personal de specialitate</i>			<i>Informaticieni (ingineri, programatori, administratori etc.)</i>		
	<i>2019</i>	<i>2018</i>	<i>2017</i>	<i>2019</i>	<i>2018</i>	<i>2017</i>
Naționale	224	248	255	11	9	8
Publice Teritoriale	2 085	2 121	2 131	27	28	35
Din învățământ, inclusiv:	1 678	1 688	1 739	23	12	19
▪ <i>din învățământul superior</i>	316	335	377	10	11	16
▪ <i>din centre de excelență, colegii</i>	73	70	71	9	0	1
▪ <i>din școli profesionale</i>	45	41	43	1	0	0
▪ <i>din învățământul general</i>	1 244	1 242	1 248	3	1	2
Specializate	111	110	97	8	9	6
Total	4 098	4 167	4 222	69	58	68

Observăm o scădere continuă a numărului personalului de specialitate din cadrul SNB, fenomen care are un impact negativ asupra realizării obiectivelor primordiale ale instituțiilor. Astfel, în bibliotecile naționale numărul personalului de specialitate în anul 2019 a scăzut cu 1% față de anul 2017 (funcționând permanent 2 biblioteci naționale). În bibliotecile publice teritoriale – quantumul este la fel de 1%, menționând reducerea numărului de biblioteci în comparație cu anul 2017 cu 12. Numărul personalului de specialitate în bibliotecile din învățământ este la fel în descreștere pe parcursul ultimilor 3 ani. În bibliotecile specializate se observă o creștere nesemnificativă a acestui indicator.

Variabilele numărului de personal din domeniul tehnologiei informației sunt relativ constante, menționând chiar creșterea acestora în cadrul bibliotecilor naționale și din învățământ. Argumentăm această situație prin orientarea prioritară a bibliotecilor către oportunitățile oferite de mediul informațional (servicii online, digitizarea resurselor documentare, acces deschis la informație etc.), care evoluează într-un ritm accelerat.

Scăderea numărului personalului de specialitate din biblioteci în mare parte este determinată de factorii economici, demografici, în mare parte fiind o reflectare a situației din societate. Pe parcursul anilor 2017-2019 numărul bibliotecilor din cadrul sistemului național s-a

reduc cu 30. Condițiile noi de salarizare a personalului din biblioteci, în unele cazuri nu sunt aplicate corect, administrația publică locală/fondatorii reieșind din situația austeră a bugetelor locale. La cele menționate mai sus adăugăm că fenomenul este și rezultatul predominării viziunii ne-favorabile în societate a imaginii bibliotecii și bibliotecarului.

În acest context este importantă orientarea bibliotecilor pentru creșterea vizibilității, a transparenței în comunitățile servite, demonstrarea și promovarea datelor de impact.

Tabel nr. 2

Număr personal de specialitate per 1 000 de utilizatori

Tip biblioteci	2019	2018	2017
Naționale	13	13	15
Publice Teritoriale	3	3	3
Din învățământ, inclusiv:	4	4	6
▪ din învățământul superior	4	5	4
▪ din centre de excelență, colegii	2	2	2
▪ din școli profesionale	3	3	3
▪ din învățământul general	4	3	3
Specializate	7	6	6
Total în cadrul SNB	3	3	3

În baza datelor din tabelul nr. 2 constatăm următoarele. În cadrul SNB la 1 000 de utilizatori revin 3 bibliotecari, acest indicator menținându-se pe parcursul anilor 2017-2019. Cel mai mare număr de personal per 1 000 de utilizatori revine bibliotecilor naționale, această situație fiind argumentată prin complexitatea și specificul funcțiilor, atribuite acestora prin cadrul legal și de reglementare național (valorificarea depozitului legal, centru de expertiză și asistență metodologică, funcționarea catalogului național partajat, coordonarea și corelarea activității de cercetare în BȘI etc.) (1, art. 8).

În bibliotecile publice teritoriale acest indicator relațional este stabil pe parcursul anilor 2017-2019, constituind 3 bibliotecari per 1 000 de utilizatori.

În bibliotecile din învățământ numărul personalului de specialitate în anul 2019 se menține la nivelul anului 2018, observând o reducere cu 2 unități în comparație cu anul 2017.

În bibliotecile specializate se observă o creștere nesemnificativă a acestui indicator relațional.

Să analizăm în continuarea „încărcătura” per personal de specialitate privind numărul de utilizatori.

Tabel nr. 3

Număr de utilizatori per cap personal de specialitate

Tip biblioteci	Număr de utilizatori per cap personal de specialitate		
	2019	2018	2017
Naționale	80	76	67
Publice Teritoriale	368	366	372
Din învățământ, inclusiv:	280	280	285
▪ din învățământul superior	227	211	243
▪ din centre de excelență, colegii	445	464	448
▪ din școli profesionale	326	338	341
▪ din învățământul general	282	287	286
Specializate	137	157	182
Total în cadrul SNB	310	309	313

La 1 ianuarie 2020 unui bibliotecar în cadrul SNB reveneau 310 utilizatori. Conchidem asupra majorării acestui indicator relațional pe parcursul anilor 2017-2019 în bibliotecile naționale.

Numărul de utilizatori per cap personal de specialitate în bibliotecile publice teritoriale este în creștere în anul 2019 în comparație cu anul 2018, dar mai mic decât în anul 2017.

În bibliotecile din învățământ, în general, numărul de utilizatori per cap personal de specialitate în anul 2019 se menține la nivelul anului 2018, dar mai mic decât în anul 2017. *Bibliotecile din centre de excelență și colegii prezintă cel mai mare număr de utilizatori per cap personal de specialitate în cadrul SNB*, acest indicator fiind în descreștere în comparație cu anii 2017 și 2018. În bibliotecile din învățământul superior numărul de utilizatori per cap personal de specialitate în anul 2019 este în creștere în comparație cu anul 2018, dar nu a atins nivelul anului 2017. În bibliotecile din învățământul general numărul de utilizatori per cap personal de specialitate în anul 2019 este în descreștere în comparație cu anii 2017 și 2018.

În continuare vom urmări starea de lucruri în cadrul SNB privind *nivelul de studii al personalului de specialitate*. Studiile superioare și medii de specialitate, în mod deosebit de profil, oferă posibilități sporite de autorealizare și integrare profesională, asigură o angajare sigură în câmpul muncii, contribuind la dezvoltarea competențelor prin formarea continuă și acces real la posturi de muncă mai plătite.

Tabel nr. 4

Personalul de specialitate în funcție de nivelul de studii

Tip biblioteci	Cu studii superioare						Cu studii profesional-tehnice și generale					
	total			inclusiv cu studii în BȘI			Total			inclusiv cu studii în BȘI		
	2019	2018	2017	2019	2018	2017	2019	2018	2017	2019	2018	2017
Naționale	193	214	224	83	87	94	31	34	31	3	4	6
Publice Teritoriale	1 051	1 057	1 002	429	437	456	1 034	1 064	1 129	476	495	514
Din învățământ	1 154	1 136	1 217	408	418	406	524	555	580	186	169	199
Specializate	101	108	88	98	99	65	10	7	12	7	6	10
Total	2 499	2 815	2 531	1 018	1 041	1 021	1 599	1 660	1 752	672	674	729

La 1 ianuarie 2019 la nivelul SNB personalul de specialitate cu studii superioare în domeniu constituie doar **25%** (totalul cu studii superioare constituind **61%**, **corespunzător cu studii superioare în alte domenii decât BȘI – 36%**). Pentru tipuri de biblioteci situația este prezentată după cum urmează: în bibliotecile naționale personalul de specialitate cu studii superioare în domeniu constituie 37% (total cu studii superioare – 86%), în bibliotecile publice teritoriale – 21% (total cu studii superioare – 50%), în bibliotecile din învățământ – 24% (total cu studii superioare – 69%), în cele specializate - 88% (total cu studii superioare – 91%).

Privind personalul cu studii medii de specialitate prezentăm următoarea situație, la fel datele fiind calculate la 1 ianuarie 2020. La nivelul SNB personalul de specialitate cu studii medii (și generale) în domeniu constituie **16%**. În bibliotecile naționale personalul de specialitate cu studii medii de specialitate în biblioteconomie și științe ale informării constituie 1% (total cu studii medii de specialitate/generale – 14%), în bibliotecile publice teritoriale – 23% (total cu studii medii de specialitate/generale – 50%), în bibliotecile din învățământ – 11% (total cu studii medii de specialitate/generale – 31%), în cele specializate - 6% (total cu studii medii de specialitate/generale – 9%).

Conchidem, că în cadrul SNB (la 1 ianuarie 2020), quantumul personalului de specialitate cu studii superioare în BȘI a crescut cu 1% în comparație cu anul 2017 (24%), această situație fiind abordată în contextul scăderii continue a numărului total de personal. Quantumul personalului de specialitate cu studii superioare în BȘI este menținut la nivelul

anului 2017 în bibliotecile naționale (pentru acest tip menționând reducerea totalului de personal cu studii superioare cu 2%), în bibliotecile publice teritoriale (pentru acest tip menționând reducerea totalului de personal cu studii superioare cu 3%). În bibliotecile din învățământ la 1 ianuarie 2020 avem o creștere a numărului de personal cu studii superioare în BȘI cu 1%, totalul acestei categorii de personal rămânând la nivelul anului 2017. O situație mai specifică este evidențiată pentru bibliotecile specializate: în comparație cu anul 2017 se constată o creștere cu 21% a numărului personalului cu studii în BȘI și o creștere cu 1% a totalului de personal cu studii superioare.

Analiza statistică de mai sus relevă importanța/necesitatea implicării bibliotecilor în susținerea învățământului superior de profil prin politici instituționale funcționale, care ar orienta acestea pentru „valorificarea” celor 16% de personal cu studii medii de specialitate în domeniu, a celor 36% de personal cu studii superioare în alte domenii decât BȘI. La fel, bibliotecile trebuie să se implice în promovarea profesiei de bibliotecar prin campanii, organizare de întâlniri în comunități (în deosebi în școli) cu reprezentanți notorii din domeniu, cadre didactico-științifice din universități.

Valoarea resurselor umane, având o pregătire de bază în domeniul BȘI, poate și trebuie să sporească. Este un lucru necesar pentru beneficiul atât a bibliotecilor, cât și al personalului, cel din urmă devenind mai eficient pe posturile lor.

Important pentru evaluarea nivelului de cunoștințe și aptitudinilor profesionale ale personalului de specialitate din biblioteci este *analiza statistică a deținerii categoriilor de calificare*, atribuite o dată la 5 ani urmare a supunerii atestării. Atestarea personalului de specialitate din biblioteci este *benevolă* pentru obținerea categoriei de calificare și *obligatorie* pentru confirmarea categoriei deținute. Creând un cadru motivațional pentru dezvoltarea profesională, realizarea potențialului, reușita în carieră, deținerea categoriei de calificare determină și cuantumul salariului de funcție, motivând și material personalul de specialitate.

Tabel nr. 5

Personalul de specialitate – deținători de categorii de calificare

Tip biblioteci	2019				2018				2017			
	total	din care categoria			total	din care categoria			total	din care categoria		
		superioară	1-a	a 2-a		superioară	1-a	a 2-a		superioară	1-a	a 2-a
Naționale	105	22	45	38	108	29	52	27	125	31	57	37
Publice Teritoriale	1005	68	397	540	1035	68	350	617	1026	69	356	601
Din învățământ	597	243	295	59	631	55	274	302	681	289	312	80
Specializate	37	11	23	3	41	5	21	15	43	4	19	20
Total	1744	344	760	640	1815	157	697	961	1875	393	744	738

Conform datelor statisticii oficiale, la 1 ianuarie 2020 circa 43% din personalul de specialitate din cadrul SNB dețineau categoria de calificare. Din totalul personalului de specialitate 8% dețin categoria de calificare superioară, 19% - categoria 1-a, 16% - categoria a 2-a.

În anul 2018 numărul total al personalului de specialitate, care deținea categoria de calificare, constituia 44%. Din totalul personalului de specialitate 4% dețineau categoria de calificare superioară, 17% - categoria 1-a, 23% - categoria a 2-a.

Pentru anul 2017 constatăm următoarea situație: numărul total al personalului de specialitate, care deținea categoria de calificare, constituia 44%. Din totalul personalului de

specialitate 9% dețineau categoria de calificare superioară, 18% - categoria 1-a, 17% - categoria a 2-a.

Deci, pe parcursul ultimilor 3 ani numărul total al personalului de specialitate, care deținea categoria de calificare, se menține între 43-44%. Pentru anul 2019 menționăm o creștere a numărului personalului care deținea categoria de calificare superioară în comparație cu anul 2018 (cu 4%), și o descreștere față de anul 2017 (cu 1%). Numărul personalului care deținea categoria de calificare 1-a a crescut în anul 2019 cu 2% față de anul 2018, iar pentru categoria a 2-a - s-a micșorat cu 7%.

Analiza comparată a numărului personalului de specialitate, care dețin categoria de calificare, relevă încă odată fluctuația angajaților în biblioteci, de-motivarea prin politicile de remunerare a muncii, lipsa unor politici de formare profesională a personalului care ar susține și stimula interesul pentru recalificare a personalului cu studii în alte domenii decât BȘI etc.

În final conchidem, că evoluțiile mediilor impun personalului de specialitate din biblioteci obligația de a se adapta la acestea, perfecționându-se și dezvoltând noi abilități. În același timp se vor remarca acele biblioteci, care vor susține personalul în acest sens și vor oferi oportunități de formare continuă.

Recomandăm managerilor centrelor biblioteconomice din cadrul SNB să valorifice anual datele statistice și indicatorii de performanță privind personalul de specialitate din rețele și instituții, determinând prioritățile politicilor de personal, comparând situația concretă cu tendințele de nivel național.

Referințe bibliografice

1. LEGE cu privire la biblioteci: [nr. 160 din 20 iulie 2017]. [citat 17 martie 2020]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371219>
2. Raport statistic centralizator. Sistemul Național de Biblioteci în anul 2017. [citat 13 aprilie 2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
3. Raport statistic centralizator. Sistemul Național de Biblioteci în anul 2018. [citat 13 aprilie 2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
4. Raport statistic centralizator. Sistemul Național de Biblioteci în anul 2019. [citat 13 aprilie 2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>